

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendium Sacrorvm Ritvvm Et Caeremoniarvm

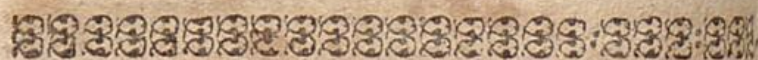
Vinitor, Gerlacus

Coloniae Agrippinae, 1656

I. De Missa solemni in genere ex Rubricis Missalis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9459

PARS QUARTA

De actibus solennibus.

TITVLVS I.

*De Missa solenni in genere ex Rubricis
Missalis.*

*Rubr. gener.
Missal. part.
2. 112. 2. n. 5.*

1. **I**N Missa solenni Missale erit apertum super Altare, Calix verò & alia necessaria præparentur in Credentia cooperta linteo, antequam Sacerdos veniat ad Altare. Ipse autem procedit cum Diacono & Subdiacono, qui capite cooperto, simul cum eo tenent manus iunctas ante petus; Acolythi verò ante eos deferunt candelabra cum candelis accensis, quæ deinde collocantur super Credentia: & cum peruenerit ad infimum gradum Altaris, ibi medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris, antequam ascendat ad Altare, facit cum ipsis (vt infra) Confessionem.

*Rubr. laco
2. n. 6.*

2. In Missa Pontificali omnia seruentur, vt in Cæremoniali, ordinatur; cuius ordinem Episcopus nunquam prætermittat, quando cunque cum Diacono & Subdiacono paratis celebrat.

*Rubr. part. 1.
2. 112. 4. n. 4.*

3. Si Solemniter celebrat coram Summo Pontifice, aut alio ex Prælati prædictis in Ecclesijs eorum iurisdictionis, stans à sinistris Prælati facit cum eo confessionem, & alia seruat, vt in Cæremoniali ordinatur.

4. In Missa solenni Sacerdos factâ confessione ascendit cum ministris ad medium Altaris vbi dicto *Oramus te Domine*, & osculato Altari, ponit incensum in thuribulum, ministrante Diacono nauiculam & Thuriferario Thuribulum; Diaconus

cont
cit:
chle
bran
inte
ri p
thu
con
dat
sum
ci p
dico
sat
star
ciu
thu
mo
uer
pla
cer
Cr
lat
gel
par
hu
cer
Al
ali
par
du
dit
fin
ret
rib
gi
ret

conus parum inclinatus versus Celebrantem dicit: *Benedicite Pater Reuerende*: & osculatur Cochlear & manum Celebrantis antè & post Celebrans ter incensum ponit in Thuribulum dicens interim, *Ab illo benedicaris*. Et deposito cochleari producens manu dextra signum Crucis super thuribulo, illud benedicir. Postea Diaconus dimissa nauicula, accipit Thuribulum & dat Celebranti, osculata prius cantenularum summitate, & manu illius dextra. Qui facta Crucis profunda reuerentia, eam ter incensat, nihil dicens, & facta iterum Crucis reuerentia, incensat Altare, ter ducens Thuribulum æquali distantia, prout distribuuntur candelabra, à medio eius vsque ad cornu Epistolæ: vbi demissa manu, thurificat illius postremam partem inferiorem, mox superiorem bis ducto Thuribulo: & conuersus ad Altare, eleuans manum incensat eius planitiem, seu mensam in parte anteriori, ter ducens Thuribulum vsque ad medium, vbi facta Crucis reuerentia, procedendo thurificat aliud latus Altaris triplici ductu vsque ad cornu Euangelij & pariter incensata inferiori & superiori parte ipsius cornu Euangelij duplici ductu, adhuc stans ibidem, eleuat Thuribulum, & ter incensat superiorem tabulæ partem versus mediū Altaris, vt fecit in cornu Epistolæ: deinde manu aliquantulum demissa, incensat anteriorem eius partem, seu frontem, ter ducens Thuribulum dum procedit à cornu Euangelij vsque ad medium Altaris: & facta Crucis reuerentia incensat similiter triplici ductu reliquam partem anteriorem vsque ad cornu Epistolæ: vbi reddito Thuribulo ipsi Diacono, ab eo ipse solus incensatur.

5. Si verò in Altari fuerint Reliquiæ, seu Imagines Sanctorum, incensata Cruce, & facta ei reuerentia, antequam discedat à medio Altaris,

primū

primum incensat eas quæ à dextris sunt, id est à parte Euangelij propè Crucem, bis ducens Thuribulum, & iterum factâ Cruci reuerentiâ, similiter incensat bis alias quæ sunt à sinistris, hoc est à parte Epistolæ; deinde prosequitur incensationem Altaris, vt suprâ, ter ducens Thuribulum in vnoquoque latere, etiam si in eo essent plures Reliquiæ & Imagines, seu etiam plura & pretiosa candelabra.

6. Si in Altari fuerit Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti, accepto Thuribulo antequàm incipiat incensationem genuflectit, quod item facit quotiescunque transit ante medium Altaris.

7. Diaconus & Subdiaconus hinc inde assistunt Celebranti dum incensat, & cum transeunt ante Crucem, semper genuflectunt. Deinde Celebrans, Diacono à dextris eius, Subdiacono à dextris Diaconi stantibus in cornu Epistolæ, legit, *Introitum*, & *Kyrie eleison*. Cum verò innotat Hymnum *Gloria in excelsis Deo*, Diaconus & Subdiaconus, vnus post alium stant à tergo Celebrantis: postea ascendunt ad Altare, & hinc inde, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris cum Celebrante Hymnum submissâ voce prosequuntur vsque ad finem. Quod etiam seruatur cum dicitur *Credo*; & cum dicitur *Dominus vobiscum*, *Oratio*, *Præfatio*, & *Pater noster*, Diaconus & Subdiaconus similiter stant vnus post alterum à tergo Celebrantis.

8. Cum dicitur, *Dominus vobiscum*, & *Oratio*, Diaconus, & Subdiaconus stant retrò post Celebrantem. *Flectamus genua* dicitur à Diacono, à Subdiacono verò, *Leuate*, illo primùm genuflectente, hoc primùm surgente, Celebrans verò non genuflectit.

9. In Missa solemni Subdiaconus circa finem
ultimæ

ultimæ orationis accipit ambabus manibus librum Epistolarum, deferens illum supra pectus, & factâ Altari genuflexione in medio, vadit ad partem Epistolæ contra Altare, & cantat Epistolam, quam etiam Celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi Diacono à dextris, & item Graduale, Tractum, &c. vsque ad *Munda cor meum*. Epistola cantata Subdiaconus facit iterum genuflexionem Altari in medio, ac redit ad Celebrantem, & genuflectens, osculatur eius manum, & ab eo benedicitur, præterquam in Missis defunctorum.

10. Postea item Subdiaconus accipit Missale Celebrantis, defert ad cornu Euangelij in Altari, & ibi ministrat Celebranti qui in medio Altaris submissa voce dicto, *Munda cor meum, &c.* & deinde lecto Euangelio, quod in fine non osculatur, delato etiam per Diaconum libro Euangeliorum ad Altare, imponit incensum in Thuribulum, Postea Diaconus genuflexus ante Altare dicit, *Munda cor meum*, & accipiens librum Euangeliorum de Altari, petit benedictionem à Celebrante similiter genuflexus in superiori gradu Altaris, & osculata illius manu, præcedentibus Thuriferario & duobus Acolythis cum candelabris accensis de Credentia sumptis, vadit cum Subdiacono à sinistris ad locum Euangelij contra Altare versus populum, ubi Subdiacono librum tenente medio inter duos Acolythes tenentes candelabra accensa, dicit, *Dominus vobiscum*, iunctis manibus. Cum dicit, *Sequentia, &c.* signat librum in principio Euangelij, fiõtem, os, & pectus: postea ter librum incensat, hoc est, in medio, à dextris, & à sinistris, & prosequitur Euangelium iunctis manibus. Interim Celebrans post datam Diacono benedictionem retrahens se ad cornu Epistolæ, ibi stat iunctis manib. Et cum Diaconus

conus dicit, *Sequentia Sancti Euangelij*, Sacerdos etiam signat se, & cum nominatur *Iesus*, capus inclinatur versus Altare.

11. Finito Euangelio Sacerdos osculatur liberum à Subdiacono sibi delatum, dicens, *Per Euangelicam dictam, &c.* & à Diacono ter incensatur. Si sit coram Prælato in sua residentia, liber deferretur ad Prælatum, ut supra, & ille incensatur, ut in Cæremoniali. Postea stans in medio Altaris versus ad Crucem, incipit, si dicendum sit, *Credo*, stantibus, post eum Diacono & Subdiacono: deinde ad Altare accedentibus, & cum eo prosequentibus, ut dictum est ad *Gloria in excelsis*. Si autem sit prædicandum, Concionator finito Euangelio prædicet, & sermone siue concione expleta, dicatur *Credo*, vel si non dicendum, canctetur *Offertorium*.

12. Cum verò in Symbolo cantatum fuerit, *Et incarnatus est*, Diaconus accepta bursa de Credentia, ambabus manibus eam defert eleuatam eum solitis reuerentijs ad medium Altaris, in quo explicat Corporale, & reuertitur ad Celebrantem. Cum non dicitur *Credo*, Subdiaconus defert bursam simul cum calice, ut infra dicitur.

13. Si quandoque Celebrans cantat Missam sine Diacono & Subdiacono, *Epistolam* cantat in loco consueto aliquis lector superpellicco indutus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis; *Euangelium* autem cantat ipse Celebrans ad Cornu Euangelij, qui in fine Missæ cantat. *Ita Missa est*; vel, *Benedicamus Domino*, aut, *Requiescant in pace*, pro temporis diuersitate.

14. Dicto *Oremus* Diaconus & Subdiaconus accedunt ad Altare in cornu Epistolæ, Diaconus amouet Calicem, si est in Altari, vel, si est in credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi, qui illum cum Patena & Hostia, coop-

perum

pertum palla & velo à collo sibi pendente, manu sinistra tenens, & alteram manum superponens, velo, ne aliquid decidat, de Credentia detulit, comitatus ab Acolyto ampullas vini & aquæ portante: ipse Diaconus Calicem detegit & dat Patenam cum Hostia Celebranti, osculando eius manum; Subdiaconus extergit Calicem Purificatorio, Diaconus acceptâ ampulla vini de manu Subdiaconi imponit vinum in Calice, Subdiaconus interim ampullam aquæ ostendens Celebranti dicit, *Benedicite Pater Reuerende*, qui factò versus eam signo Crucis, dicit orationem, *Deus qui humana, &c.* Interim Subdiaconus infundit paulum aquæ in Calicem, Diaconus illum Celebranti dat, & pedem Calicis tangens, seu brachium dextrum Celebrantis sustentans, cum eo dicit. *Offerimus tibi Domino, &c.* quem postea positum in Altari vt supra, palla cooperit. Subdiacono deinde stanti in cornu Epistolæ ponit in dextera manu Patenam, quam cooperit extremitate veli ab eius humero pendentis: qui vadit post Celebrantem ante medium Altaris, & facta genuflexione ibi stat sustentans eam eleuatam vsque ad finem Orationis Dominicæ, vt dicitur. In Missis autem defunctorum, & in feria sexta Parasceues Patena non tenetur à Subdiacono.

15. Dicto, *Veni Sanctificator*, vt supra, Celebrans ministrante Diacono nauiculam, & dicente, *Benedicite Pater Reuerende*, ponit incensum in Thuribulum, dicens, *Per intercessionem, &c.* vt in ordine Missæ. Deinde accepto Thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc faciens Cruci reuerentiam, incensat oblata, ter ducens Thuribulum super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis, & ter circum Calicem & Hostiam, scilicet bis à dextera ad sinistram, & semel à sinistra ad dextram

dextram (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextra) dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo. In prima incensatione *Incensum istud, in secunda, à te benedictum, in tertia, ascendet ad te Domine* In quarta, & descendat super nos. In quinta & sexta, *misericordia tua.* Deinde facta reuerentia, incensat Crucem & Altare, vt dictum est supra, assistente eodem Diacono, interim dicens, *Dirigatur Domine oratio mea, &c.* & cum incensatur Crux, Diaconus amouet Calicem ad partem Epistolæ, & incensata Crucem reponit in loco suo. Cum reddit Thuribulum Diacono, dicit, *Accendat in nobis, &c.* Et incensatur ab eo: deinde Diaconus incensat Chorum, & postremò Subdiaconum tenentem Patenam, & ipse Diaconus incensatur à Thuriferario, & Thuriferarius postea incensat Acolythes & populum. Celebrans postquam incensatus fuerit, lauat manus, ministrantibus Acolythis ampullam aquæ cum peluicula & manutergio.

16. Cum dicitur Præfatio Diaconus, & Subdiaconus stant retrò post Celebrantem: & paulò antequam dicatur *Sanctus*, accedunt ad Altare, vbi cum Celebrante hinc inde dicunt *Sanctus*, & quæ sequuntur vsque Canonem. Deinde Diaconus accedit ad finitram Celebrantis, et assistens dum dicitur *Canon*, nisi alius sacerdos assistat, quia tunc ipse staret ad dexteram aliquantum post Celebrantem. Subdiaconus vero tunc stat post Celebrantem.

17. Ad finem Præfationis accenduntur duo saltem intorticia ab Acolythis, quæ extinguuntur post elevationem Calicis, nisi aliqui sint communicandi, & tunc extinguuntur post Communionem. In diebus etiam ieiuniorum, & in Missis pro defunctis, tenentur accensa vsque ad Communionem. Dùm autem Celebrans dicit, *Quam oblatio*

oblatio.

oblationem, &c. Diaconus accedit ad eius dexteram, & ibi in superiori gradu Altaris genuflexus, cum Sacramentum eleuatur, fimbrias Planetæ eleuat, & quando opus est, se erigens, Calicem discooperit & cooperit, & cum Celebrante genuflectit. Subdiaconus genuflectit in loco suo. Thuriferarius genuflexus in cornu Epistolæ ter incensat Hostiam, cum eleuatur, & similiter Calicem, posito incenso in Thuribulum absque benedictione. Reposito Calice, Diaconus redit ad librum, nisi alius assistat. Cæteri surgunt, & stant in locis suis.

18. Cum Celebrans dicit, *Per quem hæc omnia, &c.* Diaconus factâ Sacramento genuflexione, accedit ad dexteram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, & cum Celebrante adorat: similiter cooperit, & iterum genuflectit. Cum incipit, *Paternoster*, idem vadit retrò post Celebrantem, factâ prius Sacramento genuflexione, ubi stat, dum dicitur oratio Dominica.

19. Diaconus stans retrò post Celebrantem, cum in oratione Dominica dicitur, *Et dimitte nobis debita nostra*, factâ ibidem genuflexione vadit ad dexteram Celebrantis, & Subdiaconus circa finem orationis Dominicæ, factâ item genuflexione reuertitur ad Altare, & stans in Cornu Epistolæ porrigit Patenam Diacono, qui eam discooperit, & purificatorio abstergens dat Celebranti, illius manum osculando, & quando opus est discooperit, & cooperit Calicem, & cum Celebrante adorat. Subdiaconus reddita Patena, & deposito velo, quod ab humeris eius pendeat, genuflectit, & descendit retrò post Celebrantem: & cum dicitur *Pax Domini*, iterum genuflectens accedit ad sinistram Celebrantis, & simul dicunt, *Agnus Dei*: Deinde

facta ibidem Sacramento genuflexione, redit post Celebrantem. Diaconus verò à dextris genuflexus expectat pacem; & cum Celebrans osculatur Altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra corporale, & à Celebrante dicente, *Pax tecum*, complexus accipit pacem sinistris genis sibi inuicem appropinquantibus, & ei respondet *Et cum spiritu tuo*. Postea iterum Sacramento in Altari adorato vertit se ad Subdiaconum retrò post Celebrantem; & similiter dat ei pacem. Subdiaconus accepta pace à Diacono, & facta Altari genuflexione, comitatus ab Acolytha vadit ad Chorum, & dat pacem primo cuiusque ordinis dignioribus prius, deinde minus dignis, & reuersus ad Altare, facta genuflexione dat pacem Acolytha, qui ipsum comitauerat, qui & alijs Acolythis circa Altare dat pacem: deinde Subdiaconus vadit ad dexteram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, accipit ampullam vini & infundit quando Celebrans vult purificare: Diaconus post datam pacem Subdiacono vadit ad librum, & dum Celebrans se communicat, stant, ipse & Subdiaconus profundè inclinati versus Altare.

20. In Missa Pontificali, assistens accipit & defert pacem, vt in Ceremoniali habetur. Si in Missa solemni fiat communio, omnia seruentur vt supra, sed prius communicet Diaconum & Subdiaconum, deinde alios per ordinem: & Diaconus purificationem eis ministret. Interim à Choro cantatur Antiphona, quæ dicitur, *Communio*.

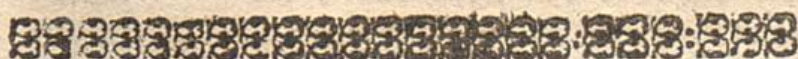
21. In Missa solemni Diaconus defert librum Missalis ad cornu Epistolæ, deinde vadit retrò post Celebrantem; Subdiaconus verò vadit retrò ad cornu Euangelij, vbi calicem mundat, apertat cum purificatorio, Patena & palla cooperit, plicat,

plicat Corporale, reponit in bursam, & illam ponit super Calicem coopertum velo, quem collocat in Altari, vel super Credentia ut prius: postea redit ad locum suum retrò post Diaconum: qui cum dicit, *Ite Missa est*, cum Celebrante vertit se ad populum: & in Quadragesima dicto per Celebrantem *Oremus*, Diaconus in cornu Epistolæ vertens se ad populum: iunctis manibus dicit ut suprà, *Humiliate, &c.* quo dicto vertit se versus Altare à tergo Celebrantis, & Celebrans dicit orationem super populum.

22. In Missa solemnī Celebrans eadem voce & modo quo in Missis priuatis, semel tantum benedicit populo, nisi sit Episcopus: & dicto Evangelio secundum Ioannem, vel alio ut suprà ministrante Subdiacono librum, si opus est, discedit cum ministris ordine & modo quo uenerat.

23. Episcopus autem ter benedicit populo, etiam in Missis priuatis, ut in Ceremoniali habetur.

RITVS ET CEREMONIAE IN MISSA SOLEMNI seruanda parcius in Rubricis superiùs sunt descriptae. Quare, ne quid in hoc Compendio Sacrorum Rituum desit, fusiùs de officio Sacerdotis Missam solemnem Celebrantis, aliorumq; ministrorum in eadem seruientium sequentibus titulis tractabitur.

TITVLVS II.

De ipsa Missa solemnī in specie.

1. **M**issa solemnī, principalis & conuentualis est eadem, & dicitur illa quæ maiore quam